

Kinga Popek

Kryzys w strefie euro – wczoraj i dziś

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A, Nauki Humanistyczne,
Społeczne i Techniczne 3 (1), 39-55

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KINGA POPEK

Studentka ekonomii

Wydział Nauk Społecznych i Technicznych, WSBiP Ostrowiec Św.

Opiekun: dr A. Chudzik

KRYZYS W STREFIE EURO – WCZORAJ I DZIŚ

Streszczenie: Kryzys finansowy i jego następstwa miały negatywny wpływ na państwa strefy euro i Unii. Obnażone zostały wady konstrukcyjne Unii Gospodarczej i Walutowej. Dotyczyły one niestosowania się do kryteriów konwergencji i nieprzestrzegania zasad Paktu Stabilności i Wzrostu. UE podjęła istotne działania w celu poprawienia sytuacji w Europie. Utworzono szereg zaostrożonych instrumentów prawnych w celu ściślejszego zintegrowania.

Słowa kluczowe: kryzys gospodarczy, strefa euro, euroland, pakt fiskalny, europejski mechanizm stabilności, sześciopak

WSTĘP

Współczesny światowy kryzys finansowy rozpoczął się w 2008 roku w Stanach Zjednoczonych na amerykańskim rynku kredytów hipotecznych (subprime). W wyniku tego zjawiska upadło kilka dużych banków inwestycyjnych t.j. Lehman Brothers¹, oraz firm deweloperskich. W wielu państwach gospodarki krajowe zostały dotknięte przez recesję [Białowąs 2011, 15].

Kryzys ten nie ominął również Unii Europejskiej, najbardziej dotknął on kraje należące do strefy euro. Jednym z jego skutków był kryzys finansów publicznych w poszczególnych państwach. Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Unia Europejska musiały podjąć działania niwelujące negatywne skutki kryzysu, a także zapobiec jego rozprzestrzenianiu się.

¹ Upadek banku inwestycyjnego Lehman Brothers jest uważany za początek światowego kryzysu finansowego z 2008 roku.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie przyczyn kryzysu w strefie euro (SE) oraz instrumentów przeciwdziałających mu, jak również ukazanie obecnej sytuacji w UE.

KRYZYS GOSPODARCZY W EUROLANDZIE - PRZYCZYNY

Kryzys ten nie ominął również Unii Europejskiej, najbardziej dotknął on kraje należące do strefy euro. Jednym z jego skutków był kryzys finansów publicznych w poszczególnych państwach

Wszelkie zjawiska, szoki makroekonomiczne jakie występowały w Stanach Zjednoczonych docierały również do Europy, dlatego w tak szybkim tempie kryzys z 2008 roku objął Stary Kontynent. Zjawisko to było spowodowane m.in. globalizacją rynków finansowych, załamaniem światowego popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego oraz spadkiem obrotów w handlu międzynarodowym [Białowąs 2011, 17].

Kryzys XXI wieku ukazał jak krucha i niestabilna jest konstrukcja Unii Gospodarczej i Walutowej. Stała się ona źródłem negatywnych zjawisk i zawirowań zaobserwowanych w strefie euro [Götz 2012, 65].

Brak konwergencji stał się fundamentalną przyczyną kryzysu. W szczególności chodziło o nieprzestrzeganie przez państwa członkowskie kryteriów zbieżności [Oręziak 2003, 33-40] zawartych w Traktacie z Maastricht. Konwergencja to stopniowe upodabnianie się gospodarek różnych państw. Jest ona istotnym elementem optymalnego obszaru walutowego, dlatego jest tak ważna dla SE [Götz 2012, 65]. Jednak zbieżność ta nie sprawdziła się w przypadku państw należących do Eurosystemu, gdyż do Unii Gospodarczej i Walutowej (UGiW) weszły państwa będące na różnym poziomie. Wybrano kryteria finansowe (walutowe), które były łatwiejsze do dostosowania się. Początkowo kryteria te były mierzone w krótkim okresie, dlatego też do Unii weszły państwa nie posiadające realnych konwergencji swoich gospodarek [Bandulet 2011, 47-48].

Kolejnym błędem konstrukcji wspólnej waluty było to, że przy jej wprowadzaniu nie było możliwości wprowadzenia jednolitej polityki budżetowej

i finansowej, co jest niezbędne w dłuższym okresie czasu. Unia walutowa niezależnych państw wymaga stałej kontroli ich finansów publicznych [Gruszecki 2011, 16]. Z tego właśnie powodu utworzono Pakt Stabilizacji i Wzrostu ograniczający swobodę poszczególnych państw narzucając dyscyplinę w ich finansach publicznych [Tomkiewicz 2010, 264]. W ramach Paktu zostały wydane trzy akty prawne:

- Uchwała z 17 czerwca 1997 roku w sprawie Paktu Stabilizacji i Wzrostu. W uchwale tej została wyrażona polityczna wola współpracy państw członkowskich z Komisją i Radą w celu wykonania zasad dotyczących zbieżności ekonomicznej zawartych w Traktacie z Maastricht;
- Rozporządzenie Rady nr 1466/97 z 7 lipca 1997 roku. Celem jego jest powstrzymanie powstawania nadmiernego deficytu już początkowym etapie. Służyć temu mają środki zapobiegawcze, t. j. regularne rozpoznawanie i wczesne ostrzeżenie [Jarocki 2010, 67];
- Rozporządzenie Rady nr 1467/97 z 7 lipca 1997 roku. Zostały w nim określone zasady postępowania wobec państw posiadających nadmierny deficyt budżetowy oraz upoważnienie do nakładania sankcji przypadku gdy dane państwo nie redukuje systematycznie deficytu [Oręziak 2003, 92].

Pomimo że Pakt został dobrze przemyślany i przygotowany, to jego założenia stały się tylko pustymi słowami, bowiem ich nie przestrzegano [Tomkiewicz 2010, 261]. Dlatego też jest to kolejna wada konstrukcyjna UGiW i przyczyna niepokojących zjawisk w SE.

Powyższe przyczyny kryzysu nie są jedynymi, za kolejną można uznać nierównowagę wewnątrz UE. Wykształciły się dwie grupy państw: jedne z nadwyżką w handlu zagranicznym (np. Niemcy, Holandia, Belgia), inne z deficytem w obrotach bieżących (np. Grecja, Portugalia, Francja, Hiszpania). Obniżenie konkurencyjności niektórych gospodarek spowodowane było m.in. przez rozbieżne tendencje wzrostu produktywności i płac. Twierdzić można, iż jednym z zagrożeń dla strefy euro jest brak dyscypliny płacowej, szczególnie w krajach południowych, gdzie wzrost płac nie jest uzasadniony wzrostem wydajności pracy [Kundera 2012, 30].

Kryzys ujawnił kolejną przyczynę, którą jest słabość instytucjonalna UE i jej wadliwy mechanizm polityki ekonomicznej. Mechanizm ten jest oparty na scentralizowanej polityce monetarnej EBC, której celem jest utrzymanie niskiej inflacji i zdecentralizowanej polityce fiskalnej posiadające wiele sprzecznych ze sobą celów, np. utrzymanie dyscypliny fiskalnej, zewnętrznej równowagi i zrównoważonego wzrostu. Przedstawia się to poprzez przywracanie równowagi budżetowej i obniżanie długu, czego konsekwencją są negatywne skutki deflacyjne i niski poziom wzrostu gospodarczego. Kryzys również wynika z Traktatu z Maastricht, a dokładniej z zapisów dotyczących Europejskiego Banku Centralnego (EBC) i głównego celu Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC), jakim jest utrzymanie stabilności cen. Uważa się bowiem, że zabrakło tu równorzędnych zasad odnośnie wspierania wzrostu gospodarczego. EBC ma zakaz udzielania pożyczek na pokrycie deficytu, jak również wszelkiego rodzaju innych kredytów, organom bądź instytucjom UE, a także rządów (władzom) państw członkowskich [Kundera 2012, 31].

Kolejną słabością strefy euro jest to, iż kraje UGiW mają pełną swobodę na zaciąganie pożyczek na rynkach międzynarodowych. Jest to ułatwione dla poszczególnych państw ze względu na przynależność do jednego z najpotężniejszych bloków gospodarczych na świecie. W związku z tym skutki wciąż narastających zadłużeń publicznych poszczególnych państw mają swoje odzwierciedlenie w całym Eurosystemie. W wyniku tego, pomimo działań stabilizujących, kraje powszechnie uważane za stabilne zostały dotknięte kryzysem zadłużenia [Daszkowska E., *Przyczyny słabości strefy euro i potencjalne przyczyny jej rozpadu*].

PAŃSTWA STREFY EURO W DOBIE KRYZYSU, A POMOC ZE STRONY MFW I UE

Kryzys finansowy miał głównie wpływ na tzw. kraje peryferyjne¹, pomimo iż wszystkie państwa UE w jakiś sposób go odczuły. W przypadku państw peryferyjnych obnażył on słabości ich gospodarek [Pronobis 2010, 75].

¹ Grecja, Hiszpania, Portugalia, Włochy, Irlandia

Grecja

Grecja to jedno z najbardziej dotkniętych kryzysem państw w Europie, stało się tak nie bez przyczyny, bowiem kraj ten manipulował bilansami w celu zatuszowania swoich długów. Początek tych negatywnych zjawisk miał miejsce już wtedy, gdy Grecja przyjmowała euro, ponieważ nie spełniła kryteriów z Maastricht [Bandulet 2011, 15-19]. Do przyczyn tak głębokiego załamania finansów publicznych można zaliczyć nie stosowanie się tego kraju do Paktu Stabilności i Wzrostu [Smoczyński 2011, 11]. Grecja nie należała do biednych państw, jednak sposób życia i zachowanie jej obywateli (unikanie płacenia podatków) doprowadziło do negatywnych zjawisk [Kowalski B., *Tygodnik Katolicki*], jak również zła polityka rządu [Götz 2012, 73].

Grecji groziło bankructwo, jednak nie można było do tego dopuścić, gdyż ucierpiałyby pozostałe państwa SE również borykające się z problemami, a nawet cała Unia [Bandulet 2011, 31]. W 2010 roku Grecja zwróciła się o pomoc finansową, która została jej udzielona przez państwa członkowskie SE i MFW w wysokości 110 mld euro [<http://www.ecb.int>]. Ateny musiały spełnić wiele warunków ze względu na udzieloną pomoc, dotyczyły one m.in. zamrożenia płac, podwyższenia wieku emerytalnego czy podniesienia podatków. Pomoc udzielona Grekom nie przyniosła rezultatów, dlatego też zwrócili się oni o kolejny pakiet pomocowy w 2011 roku. W 2012 roku zostały ustalone zasady drugiego pakietu, przy czym Komisja Europejska (KE) postanowiła ściślej kontrolować Grecję. Pomoc dla Aten w ramach drugiego programu miała wynosić 130 mld euro [<http://wyborcza.biz/>] i została również obwarowana warunkami dotyczącymi m. in. zmian w prawie pracy [<http://www.forbes.pl>].

Irlandia

Kryzys w Irlandii miał nieco inny charakter niż w pozostałych państwach. Przyczyną były trudności w sektorze bankowym, które wystąpiły po boomie na rynku nieruchomości. Rząd, chcąc ratować instytucje finansowe, użył środków publicznych, co doprowadziło do wzrostu deficytu [Jarocki 2010, 75].

W 2010 roku Irlandia poprosiła o pomoc UE i MFW, i otrzymała pomoc w wysokości 85 mld euro. Program pomocowy dotyczył naprawy i umocnienia sektora bankowego, doprowadzenia do równowagi finansów publicznych oraz przeprowadzenia reform głównie na rynku pracy [<http://ec.europa.eu>]. Irlandia przedstawiła rygorystyczny plan, w którym przedstawiła cięcia wydatków,

obniżenie płacy minimalnej, co ma doprowadzić do poprawy sytuacji w gospodarce tego kraju [Rosińska – Bukowska <http://www.eksoc3.uni.lodz.pl>, 351-352].

Portugalia

Portugalia była kolejnym państwem dotkniętym przez kryzys, gdzie deficyt na rachunku obrotów bieżących na przełomie lat 2001 – 2008 wynosił średnio około 9 % PKB [Bandulet 2011, 106].

W 2011 roku Portugalia wystąpiła o pomoc do MFW i państw UE, i otrzymała ją w wysokości 78 mld euro. Zadaniem tego kraju było przeprowadzenie reform na rynku pracy, poprawa konkurencyjności oraz restrukturyzacja finansów publicznych [<http://ec.europa.eu>]. Władze wprowadziły oszczędności, został uruchomiony program prywatyzacji, jak również dokonano zmian na rynku pracy, w polityce społecznej, w polityce podatkowej. Portugalia ma trudną drogę, gdyż w ostatnich latach nie odnotowała wzrostu gospodarczego, nie posiada również rozwiniętego przemysłu ani usług. Swoich nadziei na pobudzenie gospodarcze upatruje w turystyce [Rosińska – Bukowska <http://www.eksoc3.uni.lodz.pl>, 352-354].

Hiszpania

Hiszpania również została dotknięta przez kryzys, którego źródłem był upadek rynku nieruchomości, a państwo musiało ingerować w system bankowy [Götz 2012, 75].

Kraj ten oficjalnie poprosił o wsparcie finansowe w 2012 roku [<http://www.ecb.int>]. Dzięki Europejskiemu Funduszowi Stabilności Finansowej (EFSF) Hiszpania dostała pomoc w wysokości 100 mld euro. Do warunków udzielenia wsparcia należy zaliczyć wszelkie działania zmierzające do poprawy sytuacji w systemie bankowym, restrukturyzację finansów publicznych oraz wprowadzenie reform strukturalnych [<http://ec.europa.eu>]. Jednym z głównych problemów w Hiszpanii jest bardzo wysokie bezrobocie – ponad 20 % (około 5 mln osób) [Rosińska – Bukowska, Kryzys w strefie euro ..., 356].

Włochy

Włochy to kolejny kraj dotknięty kryzysem finansowym XXI w., który zaraz po Grecji był najbardziej zadłużonym państwem. Włochy od dłuższego czasu bo-

rykały się z wysokim poziomem zadłużenia. Kraj ten posiadał pieniądze na rachunkach oszczędnościowych, dlatego był w stanie chociaż w pewnej części pokryć swój dług [Bandulet 2011, 105]. Oszczędności jednak nie wystarczyły, dlatego EBC zaczęło skupować włoskie i hiszpańskie obligacje, sytuacja uspokoiła się, ale na krótko [Baj, Prusek, Strefa euro ...]. Ówczesny premier Włoch, Mario Monti, stwierdził, iż kraj nie będzie ubiegał się o wsparcie finansowe w najbliższym czasie [<http://swiat.newsweek.pl/>]. Rząd na czele z premierem wskazał konkretne sposoby pobudzenia gospodarki, np. przeprowadzenie zmian na rynku pracy, w tym reformy zatrudnienia [Rosińska – Bukowska, Kryzys w strefie euro ..., 354], a także wprowadził cięcia w sektorze rządowym i zmiany w systemie podatkowym. Miało to prowadzić m.in. do zrównoważenia finansów publicznych [Baj, Prusek, Strefa euro ...]. Włochy to kraj SE, który dotychczas nie poprosił o pomoc finansową [Torkarski, Rompuy, Kryzys ...].

Cypr

Cypr dołączył do państw dotkniętych kryzysem finansowym w SE. Źródłem negatywnych zjawisk, które zaszły w tym kraju było ściśle powiązanie banków cypryjskich z Grecją i tamtejszymi bankami. Za główną przyczynę można uznać rozrost sektora bankowego w sposób niekontrolowany, do czego przyczynił się niekorzystny system podatkowy. Negatywnym zjawiskiem był fakt, iż większość banków na Cyprze należała do rządu, dlatego też nie mogły one liczyć na zewnętrzne wsparcie finansowe w przypadku sytuacji kryzysowej [<http://ec.europa.eu/>].

Cypr wystąpił do UE o pomoc finansową, oraz szukał wsparcia poza Europą. Chiny chciały udzielić wysoko oprocentowanej pożyczki, na co nie zgodził się rząd cypryjski. Rosja pożyczyła Wyspie 2,5 mld euro [<http://www.forbes.pl>]. Z UE rząd w Nikozji otrzymał 10 mld euro i wsparcie ze strony KE w prawidłowym rozporządzaniu funduszami europejskimi. Cypr zobowiązał się do prowadzenia programu oszczędnościowego i zwalczania w sektorze bankowym prania brudnych pieniędzy [www.polskieradio.pl].

INSTRUMENTY PRZECIWDZIAŁAJĄCE SKUTKOM KRYZYSU

Unia Europejska odpowiedziała na kryzys finansowy, który dotknął w tak znacznym stopniu strefy euro. Podjęła ona wszelkie działania w różnych dziedzinach, w celu umocnienia i głębszego zjednoczenia UGiW, a także by przywrócić równowagę w finansach publicznych członków Eurolandu, oraz złagodzić pozostałe negatywne zjawiska makroekonomiczne. Celem tych działań jest również udzielenie pomocy państwom nie radzącym sobie z kryzysem. Wszystko to prowadziło do lepszego zarządzania gospodarką strefy euro [<http://europa.eu>].

Europejski Fundusz Stabilności Finansowej – EFSF

Państwa członkowskie SE stworzyły program wsparcia finansowego, czyli Europejski Fundusz Stabilności Finansowej¹ podjęty Rozporządzeniem Rady ECOFIN [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego] w maju 2010 roku [<http://www.efsf.europa.eu>].

EFSF został stworzony, aby zapewnić tymczasowe utrzymanie stabilności finansowej UGiW poprzez wsparcie finansowe udzielane członkom Eurosystemu [<http://ec.europa.eu>]. Pomoc udzielana jest danemu państwu, gdy m.in. odczuwa ono różnego rodzaju zakłócenia w swoich finansach bądź jest na nie narażone, oraz zagrożenia te są powodowane przez bodźce nie będące pod kontrolą państwa. EFSF może być udzielany w formie pożyczki lub linii kredytowej [<http://europa.eu>].

Od 1 lipca 2013 roku EFSF nie może już brać udziału w nowych programach finansowych, gdyż jedynym mechanizmem ratunkowym stał się Europejski mechanizm Stabilizacyjny (ESM). Od wejścia w życie ESM, EFSF ma prawo dalej uczestniczyć w trwających już programach pomocowych Grecji, Irlandii i Portugalii [<http://www.efsf.europa.eu>]¹.

Pakt Euro Plus

Pakt Euro Plus to kolejny instrument powołany w okresie trwającego kryzysu w marcu 2011 roku przez władze państw członkowskich strefy euro.

¹ Używana jest również nazwa: Europejski Instrument Stabilności Finansowej lub Europejski mechanizm Stabilności Finansowej.

Przystąpiły do niego również Bułgaria, Dania, Litwa, Łotwa, Polska i Rumunia (państwa UE).

Celem Paktu jest wzmocnienie gospodarczego filara UGiW oraz wprowadzenie ulepszeń związanych ze sprawniejszym funkcjonowaniem polityki gospodarczej, zwiększenie konkurencyjności, co w rezultacie prowadzioby do ściślejszego zjednoczenia w ramach konwergencji. Pakt Euro Plus dotyczy wielu dziedzin wchodzących w zakres krajowych kompetencji, a mających duże znaczenie dla zwiększenia konkurencyjności i utrzymania równowagi [<https://www.msz.gov.pl>]. Wszelkie nowe działania zawarte w Pakcie opierają się na zasadach dotyczących m.in. zgodności zamierzeń w nim umieszczonych z unijnym modelem zarządzania gospodarczego (tj. Strategia „Europa 2020”, europejski semestr, itp.).

Kraje członkowskie zobowiązały się do użycia wszelkich środków, aby osiągnąć następujące cele:

- wspieranie konkurencyjności
- wspieranie zatrudnienia
- utrzymanie równowagi w finansach publicznych
- wspieranie stabilności finansowej.

Pakt przewiduje m.in. ustalenie ustawowych limitów zadłużenia, przeprowadzenie zmian systemu emerytalnego, doprowadzenie do zwiększenia zatrudnienia i usprawnienia działań w dziedzinie innowacji, systemie podatkowym czy polityce fiskalnej [Götz 2012, 112].

Europejski Semestr

W związku z tym, że państwa UE zobowiązały się do osiągnięcia celów strategii „Europa 2020”¹ utworzyły zgodnie z jej założeniami krajowe programy w celu pobudzenia wzrostu gospodarczego. Cel ten może zostać osiągnięty jedynie dzięki zharmonizowanym i ukierunkowanym działaniom wszystkich państw. Z tego powodu KE stworzyła roczny cykl koordynacji polityki gospodarczej, tzw. semestr europejski zatwierdzony przez państwa członkowskie we wrześniu 2010 roku [<http://europa.eu>].

¹ Strategia „Europa 2020” to strategia stworzona przez UE na rzecz zatrudnienia i inteligentnego, zrównoważonego wzrostu gospodarczego sprzyjającemu włączeniu społecznemu.

Komisja dokonuje każdego roku analizy wzrostu gospodarczego. Semestr rozpoczyna się wraz z przyjęciem tej analizy (pod koniec każdego roku).

Marzec – na podstawie analizy KE władze państw członkowskich UE opracowuje wytyczne odnośnie polityk krajowych. Z kolei Rada Europejska zapoznaje się z ogólną sytuacją makroekonomiczną oraz czy są realizowane unijne cele. Zajmuje się również tworzeniem, dla państw członkowskich, wskaźników makroekonomicznych związanych m.in. z budżetem.

Kwiecień – państwa przedstawiają programy dotyczące stabilności, konwergencji i wzrostu gospodarczego.

Maj/czerwiec – programy są oceniane przez KE. W niektórych przypadkach Komisja opracowuje, Rada UE omawia, a Rada Europejska zatwierdza. W ten sposób państwa otrzymują pewne wskazówki i porady.

Koniec czerwca/początek lipca – następuje oficjalne zatwierdzenie zaleceń dla poszczególnych państw.

W przypadku nie dostosowania się do zaleceń zostaną wystosowane ostrzeżenia, a w przypadku nadmiernych negatywnych zjawisk, sankcje. Do zrealizowania tych zadań będzie potrzebna ścisła współpraca organów UE, władz krajowych i innych podmiotów. Semestr Europejski został uruchomiony po raz pierwszy w 2011 roku [<http://europa.eu>].

„Sześciopak”

„Sześciopak”¹ jest to wzmocniony Pakt Stabilności i Wzrostu złożony z pięciu rozporządzeń i jednej dyrektywy, z czego cztery z sześciu projektów zawierają zasady dotyczące finansów publicznych [<http://www.rmf24.pl>]. Został on zaakceptowany przez wszystkie państwa UE i wszedł w życie 13 grudnia 2011 roku. Kryzys ukazał wady UGiW, dlatego nowe przepisy mają na celu

¹ Skład „Sześciopaku”: 1) Rozporządzenie PE i Rady (UE) nr 1175/2011 z 16 listopada 2011 r. zmieniające Rozporządzenie Rady (WE) nr 1466/97 w sprawie wzmocnienia nadzoru pozycji budżetowych oraz nadzoru i koordynacji polityk gospodarczych; 2) Rozporządzenie Rady (UE) nr 1177/2011 z 8 listopada 2011 r. zmieniające Rozporządzenie (WE) nr 1467/97 w sprawie przyspieszenia i wyjaśnienia procedury nadmiernego deficytu; 3) Rozporządzenie PE i Rady (UE) nr 1173/2011 z 16 listopada 2011 r. w sprawie skutecznego egzekwowania nadzoru budżetowego w strefie euro; 4) Rozporządzenie PE i Rady (UE) nr 1176/2011 z 16 listopada 2011 r. w sprawie zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania; 5) Rozporządzenie PE i Rady (UE) nr 1174/2011 z 16 listopada 2011 r. w sprawie środków egzekwowania korekty nadmiernych zakłóceń równowagi makroekonomicznej w strefie euro; 6) Dyrektywa Rady 2011/85/UE z 8 listopada 2011 r. w sprawie wymogów dla ram budżetowych państw członkowskich.

wprowadzenie i utrzymanie dyscypliny budżetowej, doprowadzenie do stabilizacji gospodarczej i niedopuszczenie do powstania nowych kryzysów [<http://europa.eu>].

Główne elementy to:

- Kontrola całego długu danego państwa;
- Nakładanie kar (sankcji) na członków SE nieprzestrzegających zasad polityki budżetowej. Zajmować się tym będzie Komisja Europejska;
- Wzmocnienie zobowiązania władz państw członkowskich w celu ściślejszego przestrzegania przez UE.

„Sześciopak” wprowadza nowe przepisy, dzięki którym UE będzie mogła w pełni działać, np. wtedy gdy dług publiczny jakiegoś państwa przekroczy 60 % PKB przy deficycie nie przekraczającym 3 % PKB. W takim przypadku dany kraj będzie zobligowany do zmniejszania swego zadłużenia w ciągu roku o 1/20 w okresie trzech lat. Gdyby nie wywiązał się z danego zobowiązania, zostanie objęty procedurą nadmiernego deficytu. Wówczas Rada narzuci działania korygujące. Niezastosowanie się do tych rad może doprowadzić do nałożenia sankcji. „Sześciopak” daje możliwości KE ściślejszej kontroli wydatków budżetowych danych państw oraz pozwala na śledzenie równowagi makroekonomicznej [Miller, „Sześciopak” ...].

Europejski Mechanizm Stabilności

Traktat ustanawiający Europejski Mechanizm Stabilizacyjny, po modyfikacjach, został podpisany 2 lutego 2012 roku i wszedł w życie 27 września 2012 roku po ratyfikacji przez państwa członkowskie [Pudło 2012, 40]. Rola ESM polega na uruchamianiu wsparcia finansowego na rzecz państw SE borykających się z problemami finansowymi lub zagrożonymi nimi. Pomoc taka jest obwarowana szeregiem rygorystycznych warunków [<https://www.msz.gov.pl>]. Mechanizm zastąpił EFSF [<http://www.consilium.europa.eu>].

Początkowo ESM miał zdolność do udzielania pożyczek w wysokości 500 mld euro. Każde z państw członkowskich ma mieć swój udział w kapitale ESM w takim samym stopniu jak w EBC. Również sankcje nakładane na kraje SE będą częścią kapitału [<https://www.msz.gov.pl>]. Ponadto Mechanizm po-

siada osobowość prawną i dzięki temu ma dostęp do różnych źródeł finansowania, przez emisje środków finansowych, zawieranie umów i porozumień z członkami ESM lub innymi instytucjami finansowymi [<http://www.forbes.pl>].

Pakt Fiskalny

Traktat o stabilności, koordynacji i zarządzaniu w Unii Gospodarczej i Walutowej został podpisany 2 marca 2012 roku. Potocznie jest on nazywany Paktem Fiskalnym lub Traktatem Fiskalnym, wszedł w życie od 1 stycznia 2013 roku [Kaliszuk 2013, 6]. Celem Paktu jest: „wzmocnić filar gospodarczy unii gospodarczej i walutowej poprzez przyjęcie szeregu reguł mających na celu wzmocnienie dyscypliny budżetowej poprzez pakt budżetowy, wzmocnienie koordynacji ich polityk gospodarczych oraz poprawę zarządzania strefą euro, wspierając tym samym osiągnięcie celów Unii Europejskiej w zakresie trwałego wzrostu, zatrudnienia, konkurencyjności i spójności społecznej” [Traktat o stabilności ...].

Umowa ta przewiduje tzw. złotą regułę. Polega ona na tym, że roczny deficyt strukturalny nie może przekroczyć 0,5 % PKB nominalnego, a kraje członkowskie będą musiały ją uwzględnić w prawie narodowym. Zadaniem KE będzie kontrola nad wprowadzaniem nowych przepisów fiskalnych, zaś Trybunał Sprawiedliwości UE będzie nakładanie sankcji na kraje nie wywiązujące się z zasad, np. nie wprowadzanie reguł wydatkowych. Kary będą zasilać fundusz ratunkowy ESM. Przystąpienie do Paktu Fiskalnego jest warunkiem, aby można było ubiegać się o pomoc z ESM [Götz 2012, 115].

Unijne działania stabilizacyjne mają za zadanie wspierać państwa SE i całej Unii w trudnych sytuacjach, w celu zapewnienia równowagi finansowej w UE [<http://europa.eu>].

KRYZYS W PAŃSTWACH UNII EUROPEJSKIEJ – DZIŚ

Wiele optymizmu odnośnie kryzysu wykazał Szeft EBC Mario Draghi w wywiadzie dla niemieckiego DER Spiegel. Uważał, że strefie euro nie grozi już rozpad, chociaż kryzys nie został jeszcze pokonany. Zwraca on uwagę na to, że

w wielu krajach zauważany jest wzrost, deficyty maleją, są coraz mniejsze nierówności w handlu. Wspomniał również, że nie spełniły się najgorsze scenariusze jak uważało wielu ekonomistów [<http://www.money.pl>].

Irlandia w grudniu 2013 roku otrzymała ostatnią transzę pomocy finansowej. Rząd stwierdził, iż już może radzić sobie sam i nie potrzebuje wsparcia jest już w stanie samodzielnie pożyczać pieniądze z zewnątrz, np. od inwestorów.

Władze Irlandii chcą pokazać światu, że zażegnały kryzys, dlatego nie chcą korzystać z żadnych okresów przejściowych [Kowanda 2014, 38-39]. Za pozytywny aspekt uważane jest to, że Irlandia wypuściła na rynek papiery wartościowe o wartości 3 mld euro, co może doprowadzić do wzrostu zaufania wśród inwestorów [<http://tvn24bis.pl>].

Portugalia z kolei zadeklarowała, że w 2014 roku będzie mogła porzucić program ratunkowy, chociaż może to być trudne, gdyż jej gospodarka rośnie powoli. Portugalia liczy, tak jak inni, na zaufanie ze strony inwestorów [Kowanda 2014, 38-39].

Hiszpania również zaprzestała pobierania pieniędzy z Unii w ramach pomocy. W kraju tym zanotowano wzrost w sektorze usług, na co miało wpływ obniżenie kosztów produkcji i wzrastająca liczba zamówień. Zanotowano najniższy spadek zatrudnienia od 2008 roku [<http://tvn24bis.pl>].

W połowie 2013 roku zauważono, że stan finansów publicznych w Grecji powoli poprawia się, a reformy są stale wdrażane. Pozytywnie odbierana jest poprawa ściągalności podatków, choć potrzeba jeszcze wielu zmian. Wprowadzono zmiany w polityce zatrudnienia, ale przed Grecją jeszcze długa droga. W 2014 roku gospodarka grecka ma zacząć rosnąć [www.forbes.pl].

Na początku drugiej połowy 2013 roku zanotowano wzrost w SE. Wiceprzewodniczący KE Ollie Rehn stwierdził, że patrząc na liczby zauważamy powolne wyjście z recesji, lecz to jeszcze nie koniec i wiele jest jeszcze przed nami. Wskaźniki wzrostu są jeszcze na niskim poziomie, a w wielu państwach występuje wciąż wysokie bezrobocie [<http://TVN24bis.pl>].

PODSUMOWANIE

Kryzys finansowy i jego następstwa miały negatywny wpływ na państwa strefy euro oraz na całą Unię. Podczas zawirowań finansowych obnażone zostały wady konstrukcyjne Unii Gospodarczej i Walutowej. Dotyczyły one nie stosowania się państw SE do kryteriów konwergencji i nie przestrzegania zasad Paktu Stabilności i Wzrostu, dlatego też kryzys w Eurolandzie jest kryzysem finansów publicznych państw członkowskich.

UE podjęła istotne działania w celu poprawienia sytuacji w Europie. Zostały stworzone programy wsparcia finansowego dla państw najbardziej dotkniętych kryzysem. Utworzono szereg zaostrzonych instrumentów prawnych w celu ściślejszego zintegrowania w ramach UGiW i nie dopuszczenia do podobnej sytuacji w przyszłości.

Sytuacja gospodarcza w Unii zaczyna powoli się poprawiać, ale to wymaga czasu. Kryzys, który stał się dla Unii przestrożą, może stać się bodźcem do głębszego zjednoczenia Europy.

SPIS LITERATURY

- Bandulet B., *Ostatnie lata euro*, Wydawnictwo „WEKTORY”, Kobierzyce Cop. 2011.
- Bednarczyk J.L., Kapuścińska – Przybylska W., *Od kryzysu do ożywienia. Dylematy współczesnej polityki finansowej*, CeDeWu, Warszawa 2011.
- Białowąs T., *Wpływ kryzysu na wzrost gospodarczy w: Gospodarka i polityka makroekonomiczna strefy euro w latach 2008 – 2010*, red. B. Mucha - Leszko, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej, Lublin 2011.
- Götz M., *Kryzys i przyszłość strefy euro*, Difin, Warszawa 2012.
- Gruszecki T., *Perspektywy strefy euro w: Od kryzysu do ożywienia. Dylematy współczesnej polityki finansowej*. red. J.L. Bednarczyk, W. Kapuścińska – Przybylska, CeDeWu, Warszawa 2011.
- Kalinowski M., Pronobis M., *Gospodarka. Nowe perspektywy po kryzysie*, CeDeWu, Warszawa 2010.
- Kołodko G.W., *Globalizacja, kryzys i co dalej?*, Wydawnictwo Poltex, Warszawa 2010.

Mucha – Leszko B., *Gospodarka i polityka makroekonomiczna strefy euro w latach 2008 – 2010: skutki kryzysu słabości zarządzania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej, Lublin 2011.

Oręziak L., *Euro nowy pieniądz*, PWN, Warszawa 2003.

Pronobis M., *Kryzys w strefie euro – ryzyko niewypłacalności Grecji i pozostałych krajów peryferyjnych w: Gospodarka. Nowe perspektywy po kryzysie*, red. M. Kalinowski, M. Pronobis, CedeWu, Warszawa 2010.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 407/2010 z dnia 11 maja 2010 roku.

Tomkiewicz J., *Polityka makroekonomiczna w UE. Jakie słabości kryzys obnażył, jakie zmiany są konieczne w: Globalizacja, kryzys i co dalej?*, red. G.W. Kołodko, Wydawnictwo Poltex, Warszawa 2010.

Żelazowska-Przewłoka A., *Sytuacja gospodarcza Polski w latach kryzysu gospodarczego na tle innych państw Unii Europejskiej*, Wieś Jutra, Rozwój obszarów wiejskich, 11-12 2012 (172-173)

Artykuły z czasopism:

Kaliszuk E., *Kontrowersyjny Traktat Fiskalny*, „Unia Europejska.pl” 2013, nr 2(213).

Kowanda C., *Kryzysowi ozdrowieńcy*, „Polityka” 2014, nr 3.

Pudło A., *Parlamenty narodowe państw UE a kryzys strefy euro*, „Unia Europejska.pl” 2012, nr 4(215).

Smoczyński W., *Europa się chwieje*, „Polityka” 2011, nr 27.

Strony internetowe:

Baj L., Prusek T., *Strefa euro walczy z kryzysem, zyskują giełdy i złoty*, za: wyborcza.biz/Waluty/1,111023,10110682,Strefa_euro_walczy_z_kryzysem__zyskuja_gieldy_i_zloty.html#ixzz2UUFAMd6F

Daszkowska E., *Przyczyny słabości strefy euro i potencjalne przyczyny jej rozpadu*, za: <http://www.stosunki.pl/?q=content/przyczyny-s%C5%82abo%C5%9Bci-strefy-euro-i-potencjalne-skutki-jej-rozpadu>

Jarocki T., *Unia Europejska wobec kryzysu finansowego lat 2008 – 2010. Droga do stabilizacji i wyzwania na kolejne lata w: O co chodzi (w) Europie?*, red. W. Gizicki, Seria Wydawnicza Studia Sądecko – Lubelskie, Lublin 2010, , za: [http://www.isl.org.pl/publikacje/1.O_co_chodzi_\(w\)_Europie.pdf](http://www.isl.org.pl/publikacje/1.O_co_chodzi_(w)_Europie.pdf)

Kowalski B., *Tygodnik Katolicki*, za: <http://adonai.pl/gospodarka/?id=63>

Kundera J., *Kryzys w strefie euro. Przyczyny i metody przezwyciężenia, w: Perspektywy integracji ekonomicznej i walutowej w gospodarce światowej. Dokąd zmierza*

strefa euro?, red. K. Opolski, J. Górski, Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2012, za: <http://coin.wne.uw.edu.pl/jgorski/eurozone/Ksi%C4%85%BCka.Perspektywy%20integracji.Dok%C4%85d%20zmierz%20strefa%20euro.pdf>

Miller E., „Sześciopak” przyjęty w Parlamencie Europejskim za: <http://www.uniaeuropa.org/szesciopak-przyjety-w-parlamencie-europejskim>

Rosińska – Bukowska M., *Kryzys w strefie euro - wybrane aspekty makro – i mikroekonomiczne*, za: http://www.eksoc3.uni.lodz.pl/msg/wgrane_pliki/kryzys-w-strefie-euro-magdalena-rosinska-bukowska-345-371.pdf

Tokarski T., *Rompuy: kryzys w strefie euro minął. Włochy: niekoniecznie*, za: www.pch24.pl/rompuy-kryzys-w-strefie-euro-minal--wlochy--niekoniecznie,11846,i.html#ixzz2V4vl1vITwww.polskieradio.pl/42/1729/Artykul/851085,Mobilizacja-unijnych-funduszy-dla-Cypru

http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/spain/index_en.htm

http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/intergovernmental_support/index_en.htm

http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/ireland/index_en.htm

http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/index_en.htm

http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_pl.htm

http://ec.europa.eu/polska/news/opinie/130703_cypr_pl.htm

http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/ec0009_pl.htm

http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/financial-crisis/index_en.htm

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-898_en.htm

<http://swiat.newsweek.pl/eurostrefa-zgodzila-sie-udzielic-finansowego-wsparcia-hispanii-i-wlochom,93480,1,1.html>

<http://www.consilium.europa.eu/homepage/showfocus?lang=en&focusID=79757>

<http://www.ecb.int/ecb/html/crisis.pl.html>

<http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm>

http://www.european-council.europa.eu/media/639256/16_-_tscg.pl.12.pdf

- <http://www.forbes.pl/artykuly/sekcje/wydarzenia/sytuacja-na-cyprze-gorsza-od-oczekiwan-trojki,29316,1>
- <http://www.forbes.pl/artykuly/sekcje/Wydarzenia/trojka-zada-od-grecji-nowych-reform-i-oszczednosci,30007,1>
- <http://www.forbes.pl/artykuly/sekcje/Wydarzenia/trybunal-ue-uznal-legalnosc-ems,31473,1>
- <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/kryzys;w;strefie;euro;zazegnany;draghi; optymista,69,0, 1449797.html>
- http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,12359722,Merkel__Grecja_powinna_zostac_w_strefie_euro.html#ixzz2UwzUpLgX
- <https://www.msz.gov.pl/resource/317414fb-207e-4c08-8f9a-45086363edc9:JCR>
- <http://tvn24bis.pl/informacje,187/irlandia-wraca-do-gry-na-rynku-sprzedazy-dlugu,385308>
- <http://tvn24bis.pl/informacje,187s/swietne-dane-z-hispanii-sektor-uslug-rosnie-najszybciej-od-2007,384997.html>
- <http://www.forbes.pl/ke-stan-greckich-finansow-publicznych-stopniowo-sie-poprawia,artykul, 155562,1,1.html>

CRISIS IN THE EURO ZONE - YESTERDAY AND TODAY

Abstrakt. The financial crisis and its consequences badly affected the EU countries. The disadvantages of the Economic and Monetary Union of the EU were exposed. They resulted from the fact that the criteria of convergence and the rules of the Stability and Growth Pact were not obeyed. The EU has taken significant actions in order to improve the situation in Europe. A number of strict legal implements have been created in order to make the integration closer.

Key words: economic crisis, Euro zone, fiscal pact, European stability mechanism, six-pack

Tekst złożony w redakcji marzec 2014

Przyjęto do druku wrzesień 2014